

ЧЛЕНСТВО, ОРГАНИЗАЦИЯ И ЙЕРАРХИЯ В ЕВРОПЕЙСКИТЕ „ИНДИАНСКИ“ ГРУПИ

Любомир Г. Кюмюрджиев,

докторант към катедра „Етнология“,

Исторически факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

Резюме: Настоящият текст представя част от моето изследване върху тези европейски дружества за културно-исторически възстановки, чиито членове (наричани „индианисти“, „евроиндианци“, „индиански хобисти“ и с други названия) изучават и реконструират аспекти от миналото и традиционните култури на различни коренни народи от Северна Америка. По-конкретно той разглежда изискванията за членство, организацията и йерархията в цитираните групи – като нагласа и като реалност. Емпиричните данни са събрани в дълъг период от време както чрез кореспонденция, така и посредством включено наблюдение, структурирани и полуструктурирани интервюта, а и чрез множество свободни разговори по време на лагери и други мероприятия на индианисти от България, Унгария, Чехия, Словакия, Полша, Литва, Латвия, Германия, Великобритания и други европейски държави.

Ключови думи: Културно-исторически възстановки, северноамерикански индианци, индианисти, членство, йерархия, Европа.

Summary: This paper presents part of my research on these European groups for cultural-historical reenactment whose members (called “Indianists”, “Euro-Indians”, “Indian hobbyists”, etc.) study and reconstruct aspects of the past and traditional cultures of various indigenous peoples of North America. Specifically, it examines the membership requirements, as well as the organization and hierarchy in the cited groups – as an attitude and as a reality. Empirical data was collected over a long period of time through participatory observation, structured and semi-structured interviews, as well as numerous free conversations both through correspondence and during camps and other events of Indianists from Bulgaria, Hungary, the Czech Republic, Slovakia, Poland, Lithuania, Latvia, Germany, Great Britain and other European countries.

Keywords: Cultural-historical reconstructions, Native North Americans, Indianists, membership, hierarchy, Europe.

Моето изследване е фокусирано върху възникването, развитието и особеностите на онези организации за културно-исторически възстановки в Европа, които изучават и реконструират различни аспекти от историята и традициите на различни коренни народи от Северна Америка. Членовете на тези дружества се самоназовават „индианисти“ и „евроиндианци“, също и „последователи на американските индианци“ или „европейски индиански хобисти“. За обозначаването им използвам паралелно **европейски „индиански“ организации, „евроиндианци“, индианисти и индианистки групи.**

Настоящата студия разглежда членството в „индианските“ групи, различната им вътрешна организация и йерархията в тях – основни структурни компоненти, които не само ярко ги представят, но и са абсолютно необходими за самото им съществуване.

Макар да имат обща тематична насоченост, изследваните дружества демонстрират някои разлики помежду си, даващи основание да говорим за няколко типа „индиански“ организации в Европа. Тук разглеждам типологията им в контекста на членството в тях и на йерархичната им структура, които също се влияят от споменатите разлики.

В преобладаващата част от европейските „индиански“ групи членството е въпрос единствено на желание – към решилите да се присъединят не се предявяват никакви специални изисквания. Смята се, че щом даден човек има интерес към коренните американци и е готов да участва в мероприятията на групата, това е напълно достатъчно за приемането му в нея; спазен е необходимият минимум. В.Д. (жена, 40 г.) от Българското общество по индианистика „Орловият кръг“ обобщава: „Необходимият минимум е правилното отношение към културата и вярата на коренните жители на Северна Америка – всичко останало се учи.“ За „правилно отношение“ в дадения случай В.Д. цитира същите критерии, каквито споделят почти всички интервюирани индианисти, без значение на тяхната възраст или национална принадлежност – приемане и харесване на индианските духовни традиции и историческите племенни култури, искрено уважение към съвременните коренни американци, както и търсене на нови знания, „сверяващи“ личните представи на дадения индианист за индианците с реалната им история и автентичните им култури.

Според В.Д. хората, които се интересуват от северноамериканските индианци, са различни: „Едни от нас имат енциклопедични интереси, превеждат литература, пишат статии и книги; други са по-практически насочени, изработват дрехи и предмети от бита на индианците. Трети се увличат по индианска музика и танци, по индианско изкуство.“ Тя смята, че това не само обогатява дадената „индианска“ група като цяло, но и прави предварителните изисквания към кандидат-членовете излишни.

Според всички мои респонденти общите интереси имат решаващо значение за членството в изследваните организации. Петдесет и една годишният И.Р., също член на „Орловият кръг“, подчертава: „Българската „индианска“ организация... това са преди всичко хора, събрани от общ интерес. По-късно отношенията обикновено се променят, задълбочават, преминават в тясно приятелски, та и направо роднински. Но всичко започва от общия интерес към индианците.“

Анализът на данните показва, че общите интереси са наистина задължително, но не и достатъчно условие за реално членство в разглежданите „индиански“ организации. По спомените на 42-годишния А.М. от българското индианистко дружество, през 90-те години на миналия век няколко от по-старите членове на „Орловият кръг“ играели ролята на своеобразна комисия при приемането – или отхвърлянето – на кандидат-членовете. Основен критерий се явявал именно интересът към индианците на желаещия да се включи в групата – доколко бил дълбок, сериозен, изглеждал ли траен или просто бил един от интересите на кандидата. А.М. казва, че хората, демонстриращи множество различни интереси, от които този към американските индианци бил само част, били „по-скоро разколебавани“ по отношение на членството си в „Орловият кръг“ от споменатите „старейшини“. „Примерите обаче не са много“ – подчертава той.

Някои от членовете на българската „индианска“ организация и до момента настояват за по-стриктни изисквания към желаещите да се включат в нея. „Общество „Орловият кръг“ е тясно профилирано: членовете му се занимават с историята и традициите на северноамериканските индианци. Желателно е в организацията да не се допускат хора, които нямат сериозен интерес към тези теми. В противен случай основната идея се размива, а в Кръга попадат хора, които не знаят какво искат“ – смята 38-годишният Д.В. Един от най-възрастните членове на организацията, И.В. (мъж, 72 г.) също счита, че дълбокият, траен

интерес „основно към коренните американски традиции“ е абсолютно необходимо условие за членството в „индианска“ група.

Все пак повечето български индианисти са против прекаленото затваряне на групата чрез твърде стриктен подбор. Според тях това може да попречи на появата на нови членове, които биха се включили с желание и напълно адекватно в дейността на „Орловият кръг“. Всички обаче са съгласни, че безкритичното приемане на всеки, показал просто някакви симпатии към индианската тема, застрашава с „размиване“ основната идея, върху която е изградена самата организация.

Мнозина индианисти добавят още едно условие, очевидно имащо важна роля за приемането на нови хора. Това е персоналната препоръка на един или повече вече утвърдени членове на организацията. К.Л. (жена, 50 г.) посочва: „Как се става член на Орловият кръг? Най-често с лична препоръка от страна на някой, който вече е член на Кръга.“ На въпроса как се постъпва, ако кандидат-членът не познава от по-отдавна никого от утвърдените членове на групата, К.Л. отговаря: „Намираш организацията, свързваш се с хората там, общуваш известно време... някой от тях те „приема за роднина“, препоръчва те – и така влизаш в Кръга.“ Тя потвърждава, че не се изисква някакъв минимум знания и умения, а преди всичко „интерес и желание да се развиваш в тази насока.“

Споменатото „приемане за роднина“ е пряко свързано с реалните исторически (и все още практикувани) традиции на коренните американски народи за церемониално „побратимяване“ и „осиновяване“ на хора с чуждестранен произход в семейство, род или клан на конкретно племе.

Дори когато кандидатът тепърва се запознава с всички членове на дадената „индианска“ организация, с някои от тях – по силата на човешките предпочитания, симпатии, на базата на общи черти, разбирания и т.н. – той или тя създава по-бързо по-задълбочени познанства. Когато те прераснат в приятелство, утвърденият участник в групата вече може да поеме отговорността да гарантира за кандидата като за свой „роднина“ – „брат“, „сестра“, „син“ и т.н. (по индиански тертип), – препоръчвайки го/я за неин член.

Литовецът В.Н. (58 г.) споделя, че и в неговата „индианска“ група няма формални изисквания за членство: „Не се провеждат изпити, целящи да се установи кой колко знае,

какво може. Новите хора идват в лагера, водени от свои роднини или приятели индианисти. Счита се, че тези, които са ги поканили и довели, са поели пълна отговорност за поведението им.“

При унгарските последователи на индианците, които лагеруват в планинската област Бакон, препоръката от някой утвърден член е повече от желателна. Както самите те подчертават, тяхната организация е „затворена за външни лица“, така че всъщност няма начин в нея да се попадне случайно. Ш.Т. (мъж, 62 г.), разкрива, че приемането на нови членове в „индианската“ група, към която принадлежи, зависи в най-голяма степен от познанствата, личните контакти и дори от роднинските връзки. А.Д. (мъж, 45 г.) и други индианисти от Унгария си спомнят, че са доведени за пръв път в „индианския“ лагер от своите бащи, по-големи братя или други роднини. Някои от тях с гордост споделят, че са второ или дори трето поколение унгарски „индианци“.

Известно е, че първата „индианска“ организация в Унгария е създадена през далечната 1931 г., ала какви са били начините и изискванията да се стане неин член днес е трудно да се намери информация. Съществуват твърдения, че повечето от онези хора не са се познавали помежду си извън групата, знаели са само своите „индиански“ имена и почти не са общували в „цивилизацията“, а само на лагерите си. За мен тези твърдения звучат като някакви индианистки легенди.

Основаната 30 години по-късно от известния унгарски композитор, певец и актьор Тамаш Чех „индианска“ група, лагеруваща в Бакон, днес е най-многобройната в Унгария. Като нейна основна характеристика са се утвърдили т.нар. военни игри. „Представителите“ на различни индиански племена (лакота, шайени, чернокраки, поуни, хидатса и кроу) лагеруват отделно едни от други или според историческите племенни съюзи (шайени с лакота, хидатса с кроу и пр.). „Воините“ от един лагер атакуват този на „враговете“ при всяка възможност. Съществува ясен, сведен до знанието на всички участници регламент на битките, провеждани с обезопасени оръжия (копия и стрели с гумени върхове и т.н.), който уточнява символиката на „подвизите“, „победите“ и „пораженията“, но не включва споразумение относно това кога и как да се провеждат „атаките“. Според лагеруващите в планинския масив цитираните военни игри създават максимално близка атмосфера до тази на някогашния индиански живот.

А.Д. си спомня, че преди време към новите членове на групата все пак имало определени изисквания, като първото от тях било да са добре запознати с правилата на самата организация (свързани в най-голяма степен с военните игри). Задължително било също те да са избрали към кое от баконските „племена“ ще се присъединят и – съгласно решението си – да са си осигурили поне базисни одежди и аксесоари, характерни за традиционната култура на съответното племе. Днес всяко отделно „племе“ от унгарската организация решава дали да постави пред своите кандидати специфични изисквания, или да приеме факта, че те са си подготвили „племенни“ облекла и аксесоари, като показателен за сериозността на тяхното желание да се присъединят. „Някои от „племената“ са много стриктни в изискванията си към кандидат-членовете – казва А.Д. – и като резултат са доста малобройни. Други, напротив, почти не поставят условия за членство – и затова в тях има много хора.“

Новите членове са представяни на „племето“ от близък приятел или роднина, който поема пълна отговорност за действията на новодошлия и се заема да го наставлява и обучава през първата една година след приемането му. Общо правило е, че през тази първа година новият член няма право да участва активно в „битките между племената“. Момичетата и жените по правило също не участват в „бойните действия“, макар че понякога може да се присъединят към своите съпрузи, братя или бащи в „отбраната“ на лагера от „вражеско нападение“. Затова и тяхното приемане в унгарските групи е по-неформално, улеснено. „Случаите, в които дадена жена идва самостоятелно с намерение да стане член на някое от нашите „племена“, са много редки – отбелязва Ш.Т. – Почти винаги жените в организацията са партньорки, сестри или дъщери на някои от „воините“.

И за германските индианисти задълбоченият интерес към северноамериканските индианци е необходимо условие за приемане в дадената група. Желасият да се присъедини трябва да е чел поне по-популярните, но все пак автентични в културно-исторически план книги на индианска тема. Шестдесет и пет годишният Р.К. от източната част на страната (бившата ГДР) съобщава, че преди време в много немски организации е имало изпитателен срок за кандидат-членовете: от шест месеца до една година. Напоследък обаче това не се практикува.

В най-голямата полска организация „Движение на полските приятели на американските индианци“ няма официално членство. То обединява както привлечените от историческите индианци, така и тези, които организират и участват във фестивали пау-уау¹, поляците, интересуващи се от съвременното положение на коренните американски жители, „...както и тези, които вярват, че всички индианци носят ленти с пера и велурени дрехи с ресни“ (по думите на моя полски респондент М.Я., на 48 г.). Всяко лято на различни места в Полша се провеждат събития на Движението с песни, танци, индиански игри и състезания, лекции, семинари и други дейности.

„Движението на полските приятели на американските индианци“ се ръководи от юридически регистрирано „Общество на полските приятели на американските индианци“. Хората в Обществото плащат членски внос, организират всички мероприятия и издават тримесечен бюлетин. Критериите за членство в него включват сериозно отношение към работата му, способност за комуникация и задълбочени познания относно историята и традициите на американските индианци. „Разбира се, всички членове имат традиционни и/или пау-уау индиански облекла и аксесоари – в зависимост от конкретните им интереси и занимания“ – подчертава 42-годишният полски индианист П.П. Очевидно това е важна част от разбиранията за сериозно отношение към дейността на Обществото, а е и въпрос на личен пример.

---

¹ Пау-уау (Pow-wow или Pow Wow) са индиански фестивали, провеждащи се в почти всички САЩ и провинции на Канада. Изпълняваните на тях песни най-често са съвременни, но композирани и реализирани в старинен стил. Танците също напомнят някои от онези, които различните коренни американски племена са танцували в миналото, но са осъвременени и систематизирани в няколко категории. Най-често те имат състезателен характер. Макар да произлизат от някогашните племенни тържества и церемонии, фестивалите пау-уау са съвременен културен феномен. Те вече са добили измеренията на традиция, ала в тях автентичност и новаторство се смесват по множество начини, откъдето произтича и амбивалентното отношение към тези фестивали. От една страна, на пау-уау се гледа като на съхраняващи коренните традиции и „индианския дух“ празници, ала от друга се подчертава, че облеклата на танцьорите само далечно напомнят одеждите и украсите на някогашните индианци, а самите танци (до голяма степен и песните) са стандартизирани заради състезателния им характер и са изгубили своите племенни особености. Отделни изпълнения все още могат да се свържат с конкретен индиански народ или поне с даден културен регион (Североизточен горски, Северни равнини, Южни равнини и пр.), ала повечето са унифицирани в голяма степен – както впрочем и танцовите костюми. В днешна Северна Америка пау-уау са много популярни, на някои от тях се събират стотици участници и хиляди зрители; те са и предпочитана туристическа атракция. Същевременно, редица индиански традиционалисти сочат, че тези фестивали са идеално поле за процъфтяването на една изкуствено обобщена, пан-индианска култура, която обрича на забвение старинните, автентични традиции на различните племена. Напоследък пау-уау се провеждат все по-често и в Европа от различни индианистки организации.

Знанията за индианските култури и история са решаващ критерий за приемане в Полското етноложко общество „Бронислав Малиновски“. То е официална неправителствена организация с годишен членски внос и по-академична насоченост. Нейни членове са учени, университетски преподаватели, дипломиращи се студенти или докторанти, учители, Мнозина от тях членуват и в „Движението на полските приятели на американските индианци“.

Някои полски групи са се отделили от Движението, за да се посветят на интереса си към точно определен период от историята и традиционната култура на конкретен индиански народ. „На тях [отделилите се] им омръзна да забавляват хората, които не проявяват активност в тези дейности – пояснява М.Я. – Постепенно членовете на тези групи спряха да посещават и летните събирания на Движението.“ Това са „традиционалистите“ сред полските „индианци“: групи като „Такини“ „Жълтите кучета“ и др. Всички те се занимават с изучаване и реконструиране на традиционния живот на племената от Големите северноамерикански равнини. Членовете им изработват индиански облекла, аксесоари и сечива от XIX в., които ползват на своите лагери. Критериите за автентичност са стриктни: не се употребяват съвременни вещи и характерни за времето след 1890 г. материали – затова и изискванията към кандидат-членовете на тези групи са високи. Самите лагери се организират в отдалечени природни местности и са затворени за външни посетители. Моите полски респонденти твърдят, че йерархията в тях копира максимално точно тази в някогашните традиционни общества на племената лакота, шайени, кроу и др.

През последните години активна дейност развива и полската група „Мононгахела 1755“. Нейна цел е да популяризира чрез различни събития историята и традициите на индианците от Североизточния горски регион и Големите езера на Северна Америка. В своята дейност „горската индианска“ група е насочена и към работа с публика, изложби и семинари (вкл. с деца и младежи). Изискванията към желаещите да се присъединят също са високи – и като познания за племената от съответните региони, и като подготовка по отношение реконструирането на материалната им култура (облекла, аксесоари, дори характерни племенни прически).

Онези полски индианисти, които са насочили усилията си към организиране на и участие във фестивали пау-уау, всъщност напускат границите на историческите

реконструкции. Те се присъединяват към една съвременна коренна американска културна дейност, макар и претендираща да е традиция със старинен произход. Това обаче не прави по-малки изискванията към желаещите да участват във все по-разпространяващите се в Полша (в градовете Унейов, Катовице и др.) и въобще в Европа индиански фестивали. Познаването и усвояването на различни стилове мъжки или женски танци, спазването на правилата при направата на танцовите костюми и аксесоари, автентичното изпълняване на песните – всичко това са задължителни условия за участие в пау-уау.

Подобно на повечето полски „последователи на индианците“, М.Я. предпочита лагерите сред природата. Фестивалите пау-уау обаче са му удобни като време, защото се организират в уикендите или по време на по-дълги празници. „Много искам моят малък син да се приобщи към индианизма – споделя М.Я., – а за него това ще е по-лесно да стане на пау-уау, отколкото на типи-лагер, където трябва да се спазват твърде много изисквания.“

Полските ми респонденти разказват и за още един тип „индиански“ организации в тяхната страна, наричани просто „Индианско село“. Те организират „индиански лагери“ за деца и юноши, а някои от тях и за възрастни, където се предлагат разходки с коне и плаване с „истинско кану“; фестивали с украси от пера, боядисване на лицата и танци около огън, състезания по стрелба с лък и мятане на ласо. М.Я. и П.П. показват смесено отношение към инициативата „Индианско село“. От една страна, тези лагери са отворени за всички, които са съгласни да спазват някои елементарни изисквания (свързани главно с тяхната собствена сигурност, приятното протичане на лагеруването, осигуряването на санитарен контрол и т.н.) и да платят предварително обявената сума за участие. Много деца и младежи се запознават с индианските култури и минало именно на такива лагери. От друга страна, самият характер на инициативата, където посетителите са клиенти, записват се в предварително заложените програми и заплащат преживяването на индиански приключения и усвояването на индиански умения, прави неизбежно натрупването на редица стереотипи при представянето на коренните американски традиции и история.

Подобна като дейност на полското „Индианско село“ е една група от Унгария, която често лагерува в големия парк „Номадия“ край град Айка. Нейните членове също отделят специално внимание на младежите и децата, които искат да научат повече за някогашните северноамерикански племена и да усвоят някои индиански умения. Водачът на групата Л.М

(58 г.) и други нейни ленове преди време са лагерували в Бакон, но вече развиват дейността си в други насоки. Тези унгарски индианисти са запазили своята възискателност към културно-историческата достоверност на собствените си индиански облекла, украси и сечива. Това Л.М. вижда като тяхно задължение към децата и юношите, които идват в лагера им – те трябва да добият достоверни представи за някогашните северноамерикански племена. Спрямо самите гости „индианският дрескод“ е сведен до отделни, по-скоро символични аксесоари.

Линията, която следват полски групи „Такини“, „Жълтите кучета“ и „Уакпала уичоти“, съвпада почти изцяло с тази на немската „Июптала“ и други „индиански“ групи в Германия и Белгия, които провеждат т.нар. „лагери от Бизоновите дни“ (BDC). Изискванията за автентичност на облеклата и останалите предмети там са пословични – те трябва да отговарят на пресъздаваната култура и период до най-дребните детайли. В тези лагери участват само „представители“ на племената от Големите равнини. Прави се всичко необходимо те да наподобяват възможно най-цялостно индианско село от класическия за равнинната култура XIX век. Членовете на такива групи са известни като „пуристи“ и „хардлайнери“ сред останалите „индиански“ организации в Европа. Те са уважавани заради задълбочените им познания и готовността им „да стигнат най-далече“ (както се изрази 53-годишният М.Х. от Белгия) от всички реконструктори на някогашния индиански живот. Техните събирания обаче са най-малобройни заради високите изисквания, които желаещите да се присъединят са задължени да покрият.

През 60-те, 70-те и 80-те години на миналия век „индианските“ групи във Великобритания също провеждали лагери с шатри типични в природни местности. Шестдесет и девет годишната П.К. разказва, че тя, семейството и приятелите ѝ често се включвали в няколкодневни лагери, където нямало строго наложени правила, но всички се стремели да бъдат колкото е възможно по-автентични като облик, аксесоари, сечива, поведение и умения. За новите членове се организирали лекции и семинари, а по-опитните им помагали да си направят свои мокасини, да си изработят индиански одежди и племенни регалии, да научат танци и песни на различни северноамерикански племена. През 80-те години на XX в. П.К. и нейни приятели пътували до Германия и Белгия, където се включили в международни „индиански“ лагери. Тя си спомня, че за участието в тях имало някои предварителни условия от страна на организаторите, но те били „нормални и подразбиращи

се“. Няколко твърдо установен „индиански дрескод“, ала – по думите на П.К. – за англичаните било „въпрос на чест“ да се представят максимално автентично. Английските индианисти участвали и в т.нар. „рандеву“², където се срещали, веселели, състезавали и търгували с „трапери“, „планински ловци“ и други любители на някогашния американски Запад. В последните десетилетия цялата тази дейност замряла и била напълно изместена от фестивалите пау-уау.

През 80-те и през 90-те години на миналото столетие много английски „индианци“ пътуват до САЩ и Канада, където посещават пау-уау на различни племена. Някои от тях имат възможност да учат там не само песни и танци, но и правилата за провеждане на тези фестивали, разликите между отделните категории танцьори, тяхното оценяване и пр. Тази нова вълна от информация чувствително променя облика на „индианските“ дейности във Великобритания. Постепенно пау-уау се превръщат в най-активната изява на повечето английски групи. Търсенето на историческа достоверност при много индианисти от Острова, особено сред по-младото поколение, е заменено от стремеж към учене и спазване правилата на съвременните коренни американски фестивали. Англичанката К.Х. (54 г.), член на една от пау-уау групите, споделя: „За всеки от нас е важно да си изработи или закупи правилния танцов костюм и точно онези регалии, които са необходими за определената категория танц – и да танцува според изискванията на дадения стил. Необходимо е да се знаят точните песни за конкретните танцови стилове – технически правилно изпълнявани като пеене и като отмерване на ритъма с тъпана, с всички фигури, паузи и т.н.“ Днес във Великобритания съществуват десетина певчески и танцови групи и три пау-уау комисии, които съдействат за организирането на фестивалите и играят ролята на жури при оценяването на състезателните изпълнения. К.Х. се гордее, че е член на една от комисиите, които – освен самите фестивали пау-уау – често инициират мероприятия в

---

² Rendezvous – събиране, среща на уречено място (фр.). В исторически план – неколкодневни панаири, провеждани в началото на лятото на териториите на днешните щати Уайоминг, Айдахо, Монтана и Юта между 1815 и 1845 г. В тях участвали трапери, търговци, индианци и пътешественици. Пушки, барут, капани, ножове, инструменти, платове, мъниста и алкохолни напитки се разменяли срещу животински кожи – преди всичко боброви. Освен търговия, на подобни събирания се устройвали веселия с песни и танци, хазартни игри, организирани се състезания по стрелба, хвърляне на нож и томахок, и т.н. Към средата на XIX в. „рандевутата“ спират да се провеждат поради почти пълното изстребване на бобрите и началото на войните между американската армия и индианските племена от Равнините и Платото. Днес тези събирания са „възкресени“ от любители на историята на американския Запад както в САЩ и Канада, така и в някои европейски страни.

подкрепа на индианските протести срещу нефтопровода в Северна Дакота, САЩ³, или събирания, на които се разясняват целите на движението „Изчезнали и убити коренни американски жени“ (MMIW)⁴.

Част от „старата гвардия“ на английските индианисти е разочарована от сегашното състояние на нещата – според тях фестивалите пау-уау са се превърнали по-скоро в туристически атракции. Шестдесет и девет годишната П.К. ги описва като хора с богат опит, учредители и дългогодишни водачи на „индиански“ групи в тази страна. Те са вдъхновители и организатори, вождове.

„В нашата „индианска“ организация „Четири вятъра“ официално няма вождове – твърди литовецът В.Н. (58 г.) – Все пак няколко човека решават кои от желаещите да се присъединят към организацията ни може да дойдат на лагер, а кои – не. Честно казано, не знам по какви критерии се ръководят водачите ни, за да установят доколко е сериозен интересът към индианците у дадения кандидат, но е факт, че другите литовски индианисти приемат решенията им.“ В.Н. също не ги оспорва. Макар да е един от най-възрастните членове на групата, той не е сред вождовете. Обяснява го с това, че е станал официален член на „Четири вятъра“ през 2007 г., докато някои други са в литовската „индианска“ организация от четвърт век и повече. „Мнозина от старите членове са и от най-активните сред нас, а най-активните са най-авторитетни – формулира В.Н. – Именно те вземат важните решения: избират място за общия лагер, изготвят програма на дейностите по време на

---

³ Става дума за започналите през април 2016 г. и добили световна известност масови протести на коренни американци срещу изграждането на нефтопровода Dakota Access Pipeline на компанията Energy Transfer Partners в северните САЩ. Той свързва нефтени находища в западната част на щата Северна Дакота с южната част на щата Илинойс, минавайки под реките Мисури и Мисисипи, както и под езерото Оахе до индианския резерват Стендинг Рок. Много членове на племето хункпапа лакота и други коренни американски общности смятат тръбопровода за сериозна заплаха за качеството на водата в региона. Наред с това, строителството му заплашва с разрушаване стари индиански гробища, както и други културни обекти с историческо значение. През декември 2016 г. администрацията на президента Обама и ръководеният от нея Армейски инженерен корпус постановиха, че е необходимо по-нататъшно проучване за справяне с проблемите на племената, предизвикани от строежа на нефтопровода. Ала на 24 януари 2017 г. новоизбраният президент Доналд Тръмп подписа меморандум за ускоряване на изграждането му. Проблемите с Dakota Access Pipeline не са окончателно решени и до днес.

⁴ „Изчезнали и убити коренни американски жени“ (Missing and Murdered Indigenous Women - MMIW) е гражданско движение в САЩ и Канада, което работи за повишаване осведомеността относно изчезналите, изнасилени и/или убити индиански (но също инуитски и метиски) жени и момичета чрез организиране на походи, демонстрации, изграждане на официални бази данни, срещи на местните общности, осигуряване на активна колаборация между градските власти и племенните съвети, специално обучение на полицейските служители за действия при сигнали за домашно насилие и т.н.

лагера, определят кога ще се провеждат танците, церемониите, следят за реда в лагера, назначават глашатаите⁵ и т.н.“

Подобна ситуация се наблюдава и в българския пример. Онези членове на „Орловият кръг“, които през 90-те години играели ролята на комисия за приемането или отхвърлянето на кандидати, очевидно са заемали специално място в йерархията на дружеството като следствие на собствения им траен интерес спрямо индианците, съчетан с отдаденост към темата, задълбочени познания и по-дълъг „стаж“.

Самият термин „йерархия“, приложен към структурата на „Орловият кръг“ и взаимоотношенията в българската „индианска“ организация, извиква различни реакции в членовете ѝ. Според 42-годишния А.М.: „Повечето от хората са свързани от дълбоко приятелство. Някои започнали в Кръга партньорства прераснаха в семейства. Солидарността е водеща в отношенията – дори тези членове на Обществото, които не са твърде близки, са винаги готови да си помагат.“ Той подчертава, че взаимопомощта се проявява както в общите сфери на интерес – северноамериканските индианци, индианизма, лагерите и пр., така и в различни житейски ситуации от всекидневието извън организацията.

„Не мисля, че в „Орловият кръг“ има ясно изразена йерархия – казва и друг български индианист, В.В. (също на 42 г.) – Наистина, Кръгът има свой устав и формални разпоредби, но на практика представлява група приятели и съмишленици.“

Официалният устав на българската „индианска“ организация сочи, че тя има председател и управителен съвет, ала интервюираните ѝ членове казват, че тези длъжности се дават по заслуги и то само, ако избраните са съгласни да ги приемат. „Няма определен мандат за председателя и членовете на управителния съвет, а за други организационни задачи обикновено се намират доброволци, които да се заловят с тях. Хората в Кръга са много близки помежду си и това им позволява да решават възникнали проблеми или появили се необходимости чрез неформални средства, по приятелски начини“ – съобщава 46-годишната Д.А.

---

⁵ Ролята на глашатаите в някогашните индиански лагери е била много важна, защото те оповестявали решенията на вождовете на всички останали от общността.

Много членове на „Орловият кръг“ говорят за една „по-индианска“ йерархия вътре в организацията, според която председателят е вожд, а общият съвет на Кръга почти винаги има по-важни функции от управителния съвет. Д.А. (жена, 46 г.), Н.Я. (мъж, 37 г.), П.Б. (жена, 42 г.) и други български индианисти споменават и „пазителите на лули“⁶ като хора, които също имат висок статус в тяхното дружество, макар че не фигурират в официалния му устав.

При навлизането в темата за йерархията редица членове на българската „индианска“ организация говорят за „роднинство“ и дори за „семейство“. „Да, съществува йерархия – казва 40-годишната В.Д. – също както и в едно семейство. Тя се основава на качествата и достойнствата, които всеки човек от Кръга лично притежава. Основното определение е „Всички ние сме роднини“⁷. Оттам съвсем естествено с годините са се обособили връзки на доверие, почит, загриженост и истинско приятелство помежду ни. За мен „Орловият кръг“ е семейство.“ К.Л. (жена, 50 г.) казва почти същото: „Съществува йерархия сред членовете на Орловият кръг – така, както в семейството съществува йерархия. Тази йерархия обаче е динамична, пак както в семейството – учиш се, развиваш се и постепенно от бебе преминаваш в дете, после в юноша и след това ставаш възрастен и равен..., но не като значение, защото в този смисъл в Кръга поначало всички сме равни, а равен като знания и оттам като авторитет.“

Почти всички български индианисти се изказват положително и с очевидна гордост за „роднинската йерархия“ в „Орловият кръг“. Все пак някои от тях виждат в нея и

---

⁶ В традиционните общества на северноамериканските индианци от Големите равнини, Платото и други културно-географски региони конкретни хора били избирани заради качества като мъдрост, щедрост, готовност да помагат, висок морал, както и заради опита им в общуването със света на духовете за церемониални пазители на общоплеменни свещени лули – като Плоската лула и Лулата с пера при ачина, лулата на Бялата бизонова девица при лакота, Гръмотевичната лула при чернокраките и т.н. Те били смятани за своеобразни гаранتي за племенното единство и благополучие. В индианистките организации, където има пазители на лули, за такива се избират хора, които с действията, думите и цялостното си поведение се явяват пример за останалите членове на групата. Обикновено – както е било и при някогашните индианци – пазителите на лули са водачи на церемониални събирания и празненства, биват търсени за даване на съвети, понякога се явяват арбитри при спорове и пр.

⁷ „Всички ние сме роднини“, „Всички са мои роднини“, „Всички ние сме едно“, „Всички сме свързани“ – различни преводи на ритуалната фраза *Mitakuwe oyasin*, произнасяна в края на церемонии и молитви от представители на народите лакота, накота и дакота (известни под обобщеното название сиу). Известният изследовател на коренните американци от Големите равнини Джоузеф Е. Браун (1920-2000) смята, че *Mitakuwe oyasin* е концептуална фраза за снюкската традиционна култура, изразяваща фундаменталната ѝ идея за единство и взаимосвързаност между всичко съществуващо (Brown 1997: 97-98).

негативни аспекти. „Недостатък на този подход е бавното взимане на решения и – понякога – въвличането на излишни емоции, които може да изострят междуличностните отношения“ – смята 50-годишният Б.А. Личното му мнение е, че председателят и управителният съвет трябва да взимат повече решения, за които задължително да информират останалите, но без да се стига до прекалено обстойни, твърде дълги допитвания. „Ако има други предложения, те да бъдат представяни в определен срок, ала ако няма конструктивни такива – просто да се изпълнява предложението от председателя и управителния съвет план... и толкова“ – категоричен е Б.А.

„Винаги съм смятала „Орловият кръг“ за мое второ семейство – споделя 47-годишната С.П. – Години наред хората от Обществото бяха най-близките ми приятели. Сега обаче виждам, че – може би, защото бяхме твърде млади и с твърде идеалистични разбирания – някак пропуснахме момента, в който, като във всяка организация, се налага да се въведат ясни правила и конкретни процедури.“ Според С.П. редица по-стари „индиански“ организации в Европа функционират много добре и до днес, тъкмо защото имат заложен „правила и процедури“, които членовете им спазват. „За да е успешна една организация, тя трябва да има йерархия, правила... Ако се замислим, така е било и навремето в онези племенни общности, които харесваме толкова много“ – добавя тя.

Това мнение се споделя и от още някои членове на Българското общество по индианистика. Други очевидно не харесват самия термин „йерархия“. По някакъв начин той противоречи на идеите за свобода и равенство, които не само символизират някогашните американски индианци, но и са сред основните ценности на самите „индиански“ групи в Европа.

За Я.Ч. (мъж, 40 г.) йерархия в българската „индианска“ организация има, но тя е „изключително плоска“. На председателя/вожда и членовете на управителния съвет са възложени „по-скоро отговорности, отколкото права за вземане на решения от името на организацията.“ От членуването си в „Орловият кръг“ Я.Ч. е убеден, че всички решения се вземат по демократичен път, „с възможно най-широка дискусия, давайки възможност и окуражавайки всеки член да изрази мнението си.“ Той допълва: „Стремежът в организацията е да се живее „по индиански“ не само чрез носене на определени дрехи и ползване на конкретни сечива, изпълняване на племенни песни, танци, ритуали и пр., а и в

реалните взаимоотношения между членовете ѝ. Съответно, наблюдаваме много силна солидарност, взаимопомощ и уважение между хората в Кръга.“

„В „Орловият кръг“ има пазители на лули, съвет, вожд, които изпълняват определени функции, но аз не бих нарекла това „йерархия“ – подкрепя го и П.Б. (жена, 42 г.) – Отношенията са равнопоставени и приятелски, цари дух на взаимопомощ и солидарност.“

„Не смятам, че може и дума да става за йерархия в „Орловият кръг“ – категоричен е друг български индианист, 37-годишният Н.Я. Според него, ако въобще има някакво деление между членовете на българската „индианска“ група, единственото такова е по опитност. „В Кръга има хора, извървели по-дълъг житейски път и натрупали повече знания за историята на северноамериканските индианци, за различни аспекти от традициите на тези или онези племена – продължава Н.Я. – Напълно естествено, други имат по-малко познания по индианските въпроси. Ето защо повечето от практиките, официалните събития или семинарите се водят от по-опитните членове – от „ветераните“ или „старите кучета“, както обичаме да казваме. Ала всеки, който се чувства уверен и способен, може да бъде водещ на дадено мероприятие.“

Пример за това са някои членове на „Орловият кръг“, които са се присъединили към организацията по-късно, но са успели да развият повече опитност по отношение на материалната култура на коренните жители на Северна Америка и да усвоят по-добре дадени традиционни индиански умения, занаяти и пр. Това важи и за тези, които не са „ветерани“ в организацията, но са активни в детайлното изучаване на индианската духовна култура, на историята на коренните американци и т.н. Стажът в организацията определено играе роля в йерархията на отношенията в нея, ала – както казва литовецът В.Н. – „най-активните са най-авторитетни“.

Сходно съчетаване между изграждане на йерархии и избягване на асоциации с бюрократични структури наблюдаваме и в руския случай, като там отказът от формални категоризации е като че ли по-краен.

„Винаги съм бил самотник – споделя за себе си руснакът И.Г. (58 г.), – индианист сам по себе си. Може би е така, защото живея далече от големите „индиански центрове“ в

Русия – Петербург, Москва, Новосибирск...“ Той обаче често гостува на свои приятели от руските „индиански“ групи, лагерува с тях. Опитът му показва, че в тези организации няма официални лидери. „Вождовете са харизматични личности, в чиито мнения останалите се вслушват, доверяват се на преценките им. Авторитетът им обаче никога не е признаван от всички. Възникват и конфликти, често на междуличностна основа, подхранвани от егоцентризъм. Появяват се нови водачи. С времето и те биват оспорвани.“

Анализът на споделеното от И.Г. и други руски индианисти показва, че характерният за техните среди индивидуализъм се възприема като своеобразно отражение на култа към личното достойнство при историческите индианци. „Повечето индианисти у нас се считат за уникални и не поставят ничие мнение над своето. На мен това ми напомня на типичното за някогашните воители от Големите равнини желание да извършиш най-много подвизи, да си най-достоеен...“

Московчанинът Ю.К. (60 г.) е един от ветераните на руския индианизъм. Продължава да е много активен и до днес. Той разказва: „Ние, „индианците“, имаме този плюс – или минус, зависи откъде ще го погледнем, че се ползваме от пълна индивидуална свобода. За нас няма такива неща като официални организации, регистрации, задължителни срещи и събития. Съвременната индианистика включва множество различни направления – от романтични през отявлено комерсиални до научни и религиозни. Всеки сам решава къде да насочи своя интерес и до каква степен.“

В германските организации формалните правила и йерархичните структури не се възприемат като противоречащи на свободния индиански дух. „Ние сме немци, имаме си устав“ – казва Р.К. от бившата ГДР за „индианската“ група, към която е принадлежал. Днес тя вече не съществува и той гостува на „индианските“ мероприятия на свои приятели от други немски дружества. „Да, при нас имаше йерархия. Бяхме добре организирани, имаме план за провеждане на лагерите и другите „индиански“ събития, както и управителен съвет, който се избираше всяка година. Начело на съвета стоеше вождът на групата. Той се занимаваше с уреждането на отношенията ни с официалните власти: разрешенията за лагеруване, за провеждане на различни мероприятия, издаване на бюлетини и т.н.“ Р.К. си спомня, че докато групата била малобройна и всички в нея се познавали добре, решенията се вземали лесно и се изпълнявали с ентузиазъм. Когато обаче групата нараснала, ясно

формулираната и спазвана йерархия била единствен гарант за нейното успешно функциониране. Явно обаче и това не спасило конкретната немска „индианска“ организация – тя се разпаднала след ожесточени дебати дали е правилно да се изнасят „индиански представления“ пред публика срещу заплащане, или не. Р.К. подчертава, че тези негативни събития започнали много по-рано – с оспорване авторитета на по-старите членове и съвета на организацията от присъединили се много по-късно хора

Очевидно всички европейски индианисти търсят компромис между духа на свободата, който ги е тласнал към членство в групата от една страна, и нуждата от базови правила за съвместна дейност от друга. Едно удачно решение се открива във формулировката „игра“ – доколкото играта подразбира и свобода, и общи правила.

Според мнозина унгарски индианисти йерархията в техните лагери в Бакон е възможно най-близка до тази при някогашните северноамерикански племена. Военните игри между „племената“ са особено важни за дейността на организацията като цяло, както и за самите отношения между членовете ѝ. Според споделеното от 52-годишния унгарец Е.Ф., 45-годишния А.Д. и други членове на „баконските племена“, основните решения се вземат от Съвет на вождовете, в който всяко „племе“ е представено от свой „вожд“. Ако Съветът не стигне до единодушно становище, се търси мнението на старейшините – четирима уважавани и опитни мъже, избирани на всеки четири години от Съвета на вождовете. Унгарските индианисти са единодушни, че „битките“, споделените ценности и преживявания изграждат помежду им връзки, които „нямат паралели в съвременния градски живот.“

„Напоследък някои хора от дружеството проявяват скептицизъм към Съвета на вождовете, подлагат на съмнение авторитета на старейшините и техните решения – допълва А.Д. – Според мен това е типично за мисленето на белия човек, от което се опитваме да се разграничим. За съжаление, това мислене – толкова чуждо на изконните индиански ценности – прониква по различни начини и в нашето дружество.“

Петдесет и две годишният М.Х. и други белгийски „индианци“ споделят, че се съобразяват само с тази йерархия, която се основава на някогашните индиански социални и духовни правила, но не биха толерирали такава от армейски, бизнес или друг подобен тип.

Йерархията в лагерите на тези групи в Полша, които реконструират аспекти от традиционния индиански живот, също е базирана на организацията в някогашните села на племената от Големите равнини. Според полските ми респонденти, това е част от преживяването на миналото, ала същевременно е и използване на доказано работеща социална система, основаваща се преди всичко на единство и взаимопомощ.

Индианистите от различни организации сочат множество примери за подкрепа и взаимопомощ помежду им не само по време на лагерите и другите „индиански“ събития, но и в техния ежедневен живот на съвременни европейци. Тъкмо тези отношения, твърдят те, са главната спойка между хората от дадената индианистка организация – и точно те правят членуването в нея нещо уникално. Според „евроиндианци“ от България, Унгария, Русия и други страни, историческите племенни общности са оцелели толкова дълго тъкмо благодарение на взаимната подкрепа и съпричастност – а поради все по-голямата им липса в съвременния социум, той върви към упадък. Петдесет и осем годишният А.К. от Русия, 65-годишният германец Р.К., българинът И.В. (72 г.), словакът Ф.Щ. (61 г.) и латвийският последовател на индианците Е.Б. (45 г.) са убедени, че колкото и да е важна йерархията в техните организации, тя не бива да засенчва приятелските отношения, солидарността между членовете ѝ, защото те са основното, най-същественото. Индианистите подчертават, че ако добрата организация е нещо, което се научава, то загубата на ентузиазма не може да се компенсира с нищо.

Колкото и да са важни за изследваните организации „роднинството по дух“ и „племенното съзнание“, те не биха могли да осъществяват дейностите си без съответстваща йерархия. Тя обаче има по-особени измерения – защото става дума за доброволни организации, а също и поради социокултурните влияния на темата, която обединява хората в тези организации и дава специфични характеристики на връзките помежду им.

Моите преки наблюдения, допълнени от интервюта, разговори и кореспонденция с членове на „индиански“ групи от Русия, Литва, Латвия, Чехия, Словакия, Полша, Унгария, Германия, Великобритания, България и други европейски страни показват, че йерархията в тях не се определя от социалния, финансов, професионален, политически и пр. статус на който и да е член извън даденото дружество. Възможно е да има изключения, но аз поне не съм попадал на такива. Наблюдавал съм по-скоро обратни примери – хора, които в

ежедневния си живот на чехи, руснаци и германци имат много добро финансово положение и заемат високи постове в проспериращи фирми, но в своята „индианска“ група не са сред лидерите, защото не демонстрират достатъчно качества от онези, които се търсят и ценят в групата, или пък са нейни членове от сравнително скоро. Критериите, които определят по-високия статус на едни индианисти спрямо други, са възраст (макар сама по себе си тя да не е достатъчно условие), стаж (от колко време даденият човек е член на дружеството) и най-вече заслуги към „индианската“ организация, активност в делата ѝ, отдаденост на идеите на индианизма, плюс (не на последно място) знания и умения в областта на коренните американски традиции и история.

Много от индианистите изтъкват „племенните“ отношения като едно от най-важните постижения на техните организации. Изявите на тези отношения имат и международен характер. Многобройните примери за „роднински“ отношения между индианистите – особено, когато са от различни националности – могат да доведат до идеализирани обобщения за съществуването на неформална интернационална „индианска“ общност в Европа със свои специфични връзки, базирани на общи духовни и социални кодове. Идеята е привлекателна и е подкрепяна от чести и разнообразни изяви. Ала едно неочаквано и жестоко изпитание – войната, започнала на 24 февруари 2022 г. с руската инвазия в Украйна – показва ако не нейната несъстоятелност, то поне лесната ѝ уязвимост.

Дълги години представителите на различни нации, чиито републики изграждаха СССР, общуваха безпрепятствено в неговите граници. Това важеше и за индианистите от огромната федерална държава. Литовци, украинци и руснаци често организираха общи „индиански“ лагери, на които присъстваха и беларуси, латвийци, естонци. След разпадането на СССР общуването между индианистите от бившите републики бе изправено пред редица затруднения, ала гостуванията и общите мероприятия не замряха напълно.

Началото на войната в Украйна драстично промени всичко това. Нито старите приятелства, нито десетките общи лагери, съвместни преживявания и дейности успяха да опазят „роднинството по дух“ между преобладаващата част индианисти от воюващите страни – и не само между тях.

Много от руските „индианци“ предпочитат да запазят неутралитет, просто избягвайки темата за войната. Други изказват надежди, че „всичко скоро ще свърши“ и

„нещата пак ще се нормализират“, без да навлизат в повече уточнения. Има и несъгласни със ставащото, които обаче не могат да му се противопоставят открито. В руската индианистка фейсбук група *Pow Wow Russia* (напоследък сменила статута си на „затворена“) стриктно се спазва официално решение да не се публикуват каквито и да било материали или коментари за войната в Украйна, а само такива, които са свързани с индианската тема. Малцина руски индианисти открито изказват несъгласие с инвазията в Украйна и с политиката на Владимир Путин. Те като цяло са изолирани от останалите. Групата, изявяваща пълна подкрепа спрямо Путиновата политика и войнстваща антиукраинска позиция, също не намира официална изява на полето на *Pow Wow Russia*. Своите позиции тези руски индианисти заявяват преди всичко чрез личните си фейсбук профили, както и при всяка друга възможност. Повечето от тях се задоволяват с общи призови за подкрепа на руската армия и политиката за „денацификация“ на Украйна. Само няколко от тях са наистина агресивни: те сипят заплахи към украинците, възхваляват имперската мощ на Русия в миналото, издигат реваншистки лозунги и обявяват противниците на войната за „малоумни“ и „предатели“.

Послания от украински индианисти в *Pow Wow Russia* (където те имаха достъп преди войната) бяха изтрети скоро след появата им на сайта.

Заради заявената ми антивоенна позиция някои руски индианисти прекъснаха всякакво общуване с мен. Спряха да ми пишат и отделни украински респонденти, макар и по други причини.

Украинските индианисти В.М. (мъж, 57 г.) и С.В. (мъж, 62 г.) бяха в Харков в някои от особено трудните и опасни седмици и месеци. Пишихме си при всяка възможност – т.е. рядко. С.В. сподели: „Тежко е домът ти да е почти напълно разрушен, да не знаеш дали семейството ти ще оцелее, с какво ще нахраниш внуците си, откъде ще вземеш лекарства при нужда. Ала за мен е не по-малко тежко това, че мои доскорошни приятели от руските „индианци“, с които сме били като братя в продължение на три десетилетия, ми написаха, че всички ние ще умрем – и че напълно го заслужаваме!“

В.М. е убеден пацифист, човек на изкуството и страстен природолюбител. Той е потресен от случващото се в родината му. Чувства се дълбоко наранен и търси още по-активно, при всяка възможност облекчение и „зарещдане“ (както той се изрази) в

общуването си с природата и изкуството, в измеренията на индианската представа за взаимосвързаността на хора, животни, дървета, скали, реки. Обвинява нахлулите в страната му руски войски, че са нарушили този естествен ред на живота, но не е агресивен в изказванията си. С.В. е много по-остър в нападките си към руснаците, като основните му обвинения са към руските „индианци“, които той – наред с другото – смята за предали общите им мечти, „роднинството им по дух“, самата идея на индианизма. Друг украински индианист, Е.С. (51 г.), е още по-гневен в изказванията си. Останалите „последователи на индианците“ от Украйна или спряха да пишат, или споменават темата за войната рядко, но с горчивина: „Видя ли какво направиха [руснаците]!“ (С.П., 63 г.).

Темата за войната в Украйна се намеси в отношенията между индианистите и от други страни – на първо място тези, които влизаха в състава на бившия СССР. Повечето от тях заеха отявено антируски позиции. Някои се опитаха да апелират към всички индианисти – руснаци, украинци, литовци и др. – да останат приятели, да не се влияят от политиката на техните държави, да не допускат омразата да ги разедини. Тази позиция не срещна особена подкрепа.

Двама словашки индианисти изразиха негативно отношение към украинските бежанци в Словакия, ала позицията им не бе подкрепена от останалите „евроиндианци“ от бившия Източен блок. Като цяло сред европейските последователи на индианците преобладава решението да не се дискутират политически теми. Войната в Украйна донесе някои разногласия и в българската „индианска“ група, ала идеята за недопускане на изостряне на отношенията между индианистите възвърна равновесието.

Яростният сблъсък на позиции и мнения между последователите на индианците в Русия и Украйна, както и между тези в други европейски страни показва, че при тежки социално-политически кризи като настоящия военен конфликт, „духовното родство“ помежду им е изложено на изпитание, което в редица отношения не е в състояние да преодолее. Правят впечатление опитите на отделни индианисти – понякога и на цели групи – да изолират конфликтната тема от общуването помежду им с цел тя да не разруши тяхното единство. Темата е с продължение.

ЛИТЕРАТУРА:

- Дюркем, Е. 2002, *За разделението на обществения труд* – София, Издателство СОНМ
- Кюмюрджиев, Л. 2020, *Общество „Орловият кръг“ – българският отговор на феномена „индиански“ групи на Стария континент*. В: АНАМНЕЗА, Год. XV, кн. 4, с. 125-143.
- Нефёдов (Ветер), А. 2019, *ГОЛОСА* (сборник) – кн. 1 и 2, Издателские решения, Ridero.
- Bachvarova, P. 2010, *If Only I Were an Indian: Ethnicity and Interaction in a Global Setting*. Term paper for MA Interculturality course, Leiden University, Netherlands.
- Boltz, P. 1999, *Life Among the “Hunkpapas”: A Case Study of German Indian Lore* in Feest, C. F. (ed.), *Indians and Europe. An Interdisciplinary Collection of Essays*. Lincoln, University of Nebraska Press, pp. 475-490.
- Brown, J. E., *Becoming Part of It* in PARABOLA, Vol. 7, No 3: *Ceremonies*, November 2015.
- Browner, T. 2011, *Tradition, Appropriation, and Mimesis: American Indian Style Pow-wow Singing and Dancing in Denmark* in *American Studies in Scandinavia*, 43:2, pp. 71-84.
- Calloway C., Gemünden G., Zantop, S. (Eds.) 2002, *Germans and Indians: Fantasies, Encounters, Projections*. Lincoln, University of Nebraska Press.
- Dubois, D. 1993, *Indianism in France* in *European Review of Native American Studies*, 7:1, pp. 27-36.
- Dziebel, G. V. 2006, PhD thesis, *Playing and Nothing: European Appropriations of Native American Cultures in the Late 20th Century*. Stanford University.
- Hamalainen, R. 1998, *“We Are the Mystic Warriors of Finland”*: *Finish Indianism* in *European Review of Native American Studies*, 12:1, pp. 13-18.
- Jehlicka, P. 2008, *Indians of Bohemia: The Spell of Woodcraft on Czech Society 1912-2006* in *Sport-Ethnie-Nation: Zur Geschichte und Soziologie des Sports in Nationalitätenkonflikten und bei Minoritäten* – Baltamannsweiler, Schneider Verlag Hohengehren, pp. 112-130.

Kalshoven, P. T. 2012, *Crafting "the Indian": Knowledge, Desire & Play in Indianist Reenactment* – Oxford, Berghahn Books.

Kalshoven, P. 2010, *Things in the Making: Playing with Imitation* – in ETNOFOOR, Vol. 22, No. 1 (Imitation), pp. 59-74.

Mackay, J., Stirrup, D. 2013, (Eds.) *TRIBAL FANTAZIES: Native Americans in the European Imaginary, 1900-2010*.

Nagy, I. 1993, *Indianism in Hungary* in *European Review of Native American Studies*, 7:1, pp. 37-42.

The Friends of Ted Blackmore 1988, *Hunkeshnee: The Memoirs of Ted Blackmore*, vol. One, Brighton, Darkhorse Press.

Watchman, R., Lutz, H. & Strzelczyk, F. 2020, *Indianthusiasm*, Waterloo, Wilfrid Laurier Press.

Любомир Г. Кюмюрджиев е магистър по българска филология (СУ, 1990); редовен докторант (трета година) по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, докторска програма *Етнология на прехода* към катедра „Етнология“ на ИФ на СУ „Св. Климент Охридски“; с основни интереси етнология и история на коренното население на Северна Америка, културно-исторически реконструкции, експериментална археология и др.